

DET KONGELIGE DIGITALISERINGS-
OG FORVALTNINGSDEPARTEMENT

Statsråden

Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite
0026 OSLO

Deres ref
2026/3858

Vår ref
26/990-2

Dato
16. april 2026

Dokument 8:143 S (2025-2026) Representantforslag om en ny makt- og demokratiutredning - Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen og Hege Bae Nyholt

Jeg viser til brev av 25. mars 2026, der Kontroll- og konstitusjonskomiteen ber om min uttalelse til representantforslag 143 S (2025–2026) fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen og Hege Bae Nyholt om en ny makt- og demokratiutredning. Representantene reiser et viktig og aktuelt spørsmål: om tiden nå er moden for å igangsette en ny, bred utredning av makt og demokrati i Norge. På bakgrunn av de omfattende samfunnsendringene som har funnet sted siden forrige maktutredning ble avsluttet i 2003, er det forståelig at dette spørsmålet blir stilt.

Jeg er som digitaliserings- og forvaltningsminister ansvarlig for den sektorovergripende forvaltnings-, digitaliserings- og arbeidsgiverpolitikken i staten. Noen av de aktuelle temaene som representantene foreslår for en ny maktutredning er innenfor mitt ansvarsområde, men mange treffer også andre departementers ansvarsområder, bl.a. kommunal- og distriktsministerens ansvar for valg og demokrati, inkludert partifinansieringen. Det vil kreve bred forankring i regjeringen og på Stortinget.

Vurdering av behovet for en ny makt- og demokratiutredning

Det er over femti år siden arbeidet med den første maktutredningen ble satt i gang av Bratteli-regjeringen i 1972. Dette var et omfattende forskningsprosjekt over ti år, som resulterte i en bred analyse av maktforholdene i det norske samfunnet når det gjaldt privat, økonomisk makt og makten til organisasjoner, forvaltning, massemedier og internasjonale selskaper. Den andre maktutredningen, makt- og demokratiutredningen som pågikk i perioden 1998–2003, var enda bredere. Sistnevnte sitt mandat var å se på endringsprosesser som «påvirker og utfordrer det representative demokratiet», økt

internasjonalisering, ny teknologi, den offentlige meningsdannelse, miljøutfordringene og det flerkulturelle samfunnet, kompetanse- og kunnskapssamfunnet, samt desentralisering, deregulering og privatisering. Med andre ord dreide det seg også denne gangen om et stort forskningsløft, organisert over fem år, som resulterte i et betydelig antall faglige publikasjoner og skapte bred offentlig debatt om folkestyrets vilkår. Sammen utgjør disse to utredningene en viktig del av den norske kunnskapstradisjonen knyttet til makt og demokrati. I tillegg har evaluering av demokrati på lokalt nivå vært viktig: I 2004 ble Lokaldemokratikommisjonen nedsatt, med overordnet formål å øke deltakelsen og engasjementet i lokalpolitikken, da flere forskere mente at lokaldemokratiet var truet. Utredningsformens historie understreker at dette er prosesser som bygger på omfattende, uavhengige forskningsmiljøer, bred metodebruk og lengre tidsløp.

Siden 2003 har norsk samfunnsliv gjennomgått betydelige forandringer. Representantforslaget peker på både teknologiske, politiske og økonomiske endringer som tilsier et behov for å få et samlet kunnskapsgrunnlag om folkestyrets situasjon og utfordringer. Digitalisering, sosiale medier og globale teknologigiganter har grunnleggende endret tilgangen til informasjon og rammene for offentlig debatt. Dette har åpnet nye rom for påvirkning – både legitim og skjult – og forsterket risikoen for desinformasjon og polarisering. Siden forrige maktutredning har også det internasjonale bildet endret seg dramatisk. Flere land opplever demokratisk tilbakegang og -forvitring. Autokratiske tendenser er i vekst globalt, noe som blant annet dokumenteres i analyser referert i representantforslaget. Representantene viser også til økte sosiale og økonomiske forskjeller, endringer i organiseringen av arbeidslivet og framveksten av profesjonalt påvirkningsarbeid som mulige drivere for nye maktforhold. Dette er tema som tradisjonelt har hatt stor plass i tidligere maktutredninger, og som også i dag står sentralt i den offentlige debatten. Spørsmål om lobbyvirksomhet, økonomisk konsentrasjon, partsforholdene i arbeidslivet og fordeling av politisk innflytelse er alle relevante.

Det er samtidig viktig å ta i betraktning at det allerede foreligger omfattende forskning og utredningsarbeid på flere av temaene representantforslaget løfter frem. For å nevne noen, gir Tilstandsanalysen for det norske demokratiet (TiNDe) et oppdatert og omfattende helhetsbilde av det norske demokratiet både, nasjonalt, regionalt og lokalt, og dette forskningsarbeidet er pågående. Stortinget har tidligere bestemt at vi skal ha et eget Valgforskningsprogram finansiert av det offentlige. Stortingsvalgsundersøkelsen (siden 1957) og Lokalvalgsundersøkelsen (siden 1995) bidrar med kontinuerlig og oppdatert forskning på velgeres holdninger og handlinger (valgdeltakelse, partivalg og annen politisk aktivitet) – med bakgrunn i medieutviklingen og den teknologiske utviklingen. Ytringsfrihetskommisjonen har gjennom NOU 2022:9 gitt grundige vurderinger av rammene for offentlig debatt og ytringsfrihet. FoU-prosjekter om blant annet hat og trusler mot politikere, partiorganisasjoners utvikling og sosial ulikhet i politisk deltakelse, gir også relevant kunnskap. I tillegg kommer EØS-utredningen i NOU 2024:7, som vurderer Norges forhold til EU og de overnasjonale rammene for nasjonal politikktutforming. Nevnes må også partilovutvalget som ble nedsatt i 2025, med et bredt mandat om å vurdere partifinansieringen i lys av bl.a. sosiale medier og ny teknologi, og som skal levere sin NOU 1. juni 2027.

Det samlede kunnskapsgrunnlaget er dermed betydelig, og det bør vurderes om en ny, bred maktutredning vil tilføre avgjørende ny innsikt, eller om et mer avgrenset mandat og spissede utredningsløp kan være like hensiktsmessig. En sentral problemstilling er dermed hva en ny utredning skal bidra med, og hva som eventuelt mangler i dagens kunnskapsbilde.

Det er ikke gitt hvilket hovedformål en ny makt- og demokratiutredning i 2026 bør ha. En slik utredning kan enten utformes som en bred samfunnsanalyse av makt og demokrati, som et grunnlag for konkrete politiske reformforslag, eller som et virkemiddel for å stimulere til en større offentlig samtale om folkestyrets framtid. Hvilken retning man velger, vil ha betydning for både mandatets innhold, tidsperspektiv, organiseringen av arbeidet og hvilken faglig tilnærming som er nødvendig.

Det bør også vurderes om arbeidet bør gjennomføres som en tradisjonell forskningsbasert makt- og demokratiutredning, eller om andre former – som offentlig utvalg, ekspertgruppe, eller kommisjon – kan være mer hensiktsmessige.

Uansett modell vil det være avgjørende at arbeidet har bred politisk forankring i Stortinget, slik at utredningen oppnår tillit på tvers av partier og samfunnsaktører. Samtidig må selve utredningsarbeidet gjennomføres uavhengig av politiske institusjoner for å sikre faglig autonomi og troverdighet. Mandatets utforming er kritisk: Et for vidt mandat kan gjøre arbeidet lite operasjonelt, mens et for smalt mandat kan skape inntrykk av politisk styring.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Det må påregnes at en ny makt- og demokratiutredning vil være et omfattende og langvarig arbeid. Den forrige utredningen hadde et budsjett på 49,6 millioner kroner over fem år. Justert for dagens pris- og lønnsnivå vil en tilsvarende satsning utgjøre om lag 85 millioner kroner. Erfaringen fra Danmark, hvor Folketinget besluttet "Magtudredningen 2.0" med et budsjett på ca. 41 millioner danske kroner over fem år, viser at denne typen prosjekter krever både store forskningsressurser og en solid administrativ ramme. For norske forhold må man dermed kunne forvente et kostnadsnivå i størrelsesorden 70–90 millioner kroner, avhengig av mandatets bredde og formelle organisering. Dette betyr at en eventuell beslutning om en ny makt- og demokratiutredning også handler om ressursbruk og kapasitet i en tid hvor mange sektorer står overfor store oppgaver og stramme budsjetter.

Avsluttende vurdering

Representantforslaget peker på reelle samfunnsendringer og argumenter som gjør at en samlet gjennomgang av maktforholdene i Norge kan være relevant. Samtidig viser gjennomgangen at det finnes et betydelig eksisterende kunnskapsgrunnlag, og at det vil være ressurskrevende å etablere en ny, bred utredning etter modell av tidligere maktutredninger. I tillegg må det påregnes at det kommer ytterligere svar etter granskingskommisjonen har levert sitt arbeid.

Det mest sentrale spørsmålet er derfor ikke om temaene er viktige – det er de – men hva formålet med en ny utredning skal være. Det bør være klart hvilke mål man ønsker å oppnå,

hvilke kunnskapshull som skal fylles, og hvilke forventninger vi skal ha til oppfølging. En bred politisk forankring i Stortinget vil uansett være nødvendig for å sikre legitimitet.

På denne bakgrunn vil jeg understreke at representantforslaget reiser viktige problemstillinger, men at spørsmålet om en ny makt- og demokratiutredning bør vurderes i lys av både formål, omfang og ressursbehov. Først når dette er tydelig definert, kan man vurdere om en «tradisjonell» makt- og demokratiutredning er riktig virkemiddel, eller om andre, mer avgrensede alternativer kan gi bedre og mer håndterbare resultater. Jeg vil derfor ikke nå anbefale en bestemt modell, men legger til grunn Stortingets videre behandling.

Med hilsen

A handwritten signature in blue ink, reading "Karianne Tung". The signature is written in a cursive style with a large, sweeping initial 'K' and a distinct 'T'.

Karianne Oldernes Tung